

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2011. május 2.

**MAGYAR NYELV
ÉS IRODALOM**

**EMELT SZINTŰ ÍRÁSBELI
ÉRETTSÉGI VIZSGA**

**JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI
ÚTMUTATÓ**

**NEMZETI ERŐFORRÁS
MINISZTERIUM**

Figyelem!

A javítási-értékelési útmutató tartalmi elemeitől eltérő minden jó választ el kell fogadni!

Nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor

Szegedy-Maszák Mihály: *Előszó – A magyar irodalom története*
(részletek)

Ez a munka egészen más céllal jött létre, mint *A magyar irodalom története* című, eredetileg hatkötetes, mintegy négy évtizeddel ezelőtt befejezett áttekintés, mely a Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtörténeti Intézetében Sőtér István főszerkesztésével készült. Akkor még lehetett úgy összefoglalást készíteni a magyar irodalmi örökségről, hogy a szerzők kevésbé próbálták érvényesíteni a nemzetközi irodalomtudomány korabeli szempontjait. Az itt olvasható háromkötetes munkának viszont az a fő jellemzője, hogy egy sor olyan irányzat tanulságait veszi tekintetbe, amely döntő hatást tett az irodalom értelmezésére a legutóbbi száz év során. Olyan fejezetekkel találkozhat itt az olvasó, amelyekben a szerzők a strukturalizmus, a hermeneutika, a dekonstrukció, az új historizmus és a kultúratudomány távlatából értelmezik a műveket és intézményeket, s az irodalmat a művelődés tágabb összefüggésrendszerébe illesztik.

A feladat kijelölésekor nagyon lényeges ellentmondással kellett szembenézni. Összefüggő történetmondás többnyire csak egyetlen szerzőtől várható, történetírás viszont nehezen képzelhető el valamely célvűség föltételezése nélkül. E munka szerzőinek részben azért különbözik a beszédmódja, mert kimondottan vagy hallgatólágoosan nem ugyanannak a célvűségnek a szellemében gondolkoznak. Míg a korábbi irodalomtörténetek általában egyféle célvű folyamatot igyekeztek figyelemmel kísérni, ez a munka olyan célvűségeknek a kölcsönhatásával számol, amelyek között olykor feszültség, sőt akár még ellentmondás is érzékelhető. A technika s talán a tudomány esetében is el lehet képzelni, hogy a későbbi paradigma fölváltja, kiszorítja, érvényteleníti a korábbi. A művészetek s az irodalom esetében kockázatos föltételezni ilyen vonalszerű előrejutást. Túlhaladás helyett célszerűbb csak változásról beszélni. A későbbi nem okvetlenül magasabb rendű; Ady költészetét nehéz volna fejlettebbnek minősíteni Arany Jánoséhoz képest. Mi több, ugyanaz a jelenség egyik távlatból előzménynek, más vonatkozásban inkább visszatérésnek mutatkozhat. „Hagyomány egy van; mint ahogy egy emberiség, egy szellem és egy Isten” – írta egykor Hamvas Béla (Hamvas 1988, 86). Az egyetlen kulturális örökségbe vetett hit arra ösztönözhet, hogy az irodalom múltjának áttekintése üdvtörténetnek rendelődjék alá. Ezzel a felfogással szemben azt a szemléletet próbáltuk érvényre juttatni, mely különböző hagyományok létét tételezi föl, és tartózkodik korszakok egyértelmű kijelölésétől, mert nem zárja ki annak a lehetőségét, hogy ugyanaz a jelenség egyaránt értelmezhető folytonosságként és megszakítottságként. Ezért adtuk e sokszerzős munkának a következő címet: *A magyar irodalom története*.

A 21. század elején készült irodalomtörténet szerkesztőjének már óhatatlanul is meg kell határoznia, mennyiben kapcsolódik a nemzetközi tudományhoz, és mennyiben igyekszik saját úton járni. Ennek a munkának elindításához egy először 1989-ben angolul, majd franciául is megjelent könyv (Hollier 1994) adta a kezdeti ösztönzést. E névmutatóval együtt 1157 lapos, több kiadást és komoly visszhangot keltett (Valdés–Hutcheon 1994) kötethez annyiban hasonlít a jelenlegi magyar vállalkozás, hogy mindegyik fejezetében valamely évszámhoz is kapcsolható esemény szolgáltatja a kiindulópontot. A különbség mindenekelőtt abból származik, hogy az időmegjelölések kiválasztásakor nem politikai eseményeket tekintettünk irányadónak. [...]

A célvű irodalomtörténet-írás a felvilágosodás és a modernség ösztönzésére alakult ki. Nincs kizárva, hogy a modernség néven ismert, szüntelen továbblépést sürgető mozgalom a 21. század elejére már véget ért. A gyarmatosítás utáni korban már arra is rá kell ébredni, hogy a

---

művelődés nem azonos a nyugatinak nevezhető világ örökségével. Vasari és Winckelmann – akiknek hagyománya a magyar irodalomtörténészekre is döntően hatott – körköröségben gondolkodott. E szemlélet hívei születésről, érett szakaszról, sőt hanyatlásról írtak. A 18. században számosan keresték valamely eszmény megvalósulását a műalkotásban. Az avantgárd híveit a korábbi meghaladásának az igénye vezette. Már a posztmodern helyzet elérése előtt is kísértett a gondolat, hogy ami ezután következik, voltaképp korábban is megtörtént. [...]

Hasonló következtetések vonhatók le az irodalom történetéből. Azok a felfogások, amelyek a nemzetjellem szerves fejlődésének, a társadalmi haladásnak vagy akár a korábbin túllépő modernségnek feleltették meg a magyar irodalom történetét, a már érvényüket veszített nagy elbeszélések (grands récits, master narratives) körébe tartoznak. Ez a fölismerés indokolja, hogy sem a korszakot, sem az egyéni életművet ne tekintsük rendező elvnek, vagyis a magyar irodalmat töredezett örökségként mutassuk be. Az irányzatnak vagy mozgalomnak az érvényessége is korlátozottabb a korábban föltételezettnél – Arany János vagy Mikszáth alkotásait nehéz a 19. századi Európa meghatározónak vélt áramlatainak megfeleltetni. Egyoldalú képet alakít ki magának az olyan olvasó, aki szimbolista költészetként igyekszik értelmezni Ady verseit. A *Sinistra körzet* vagy *A kígyó árnyéka* nem közelíthető meg sikerrel olyan távlatból, amely a modernség történeteként tünteti föl a legutóbbi másfél század európai irodalmát.

„A posztmodernségnek talán az a megkülönböztető tulajdonsága, hogy bármi akármelyik pillanatban hatást fejthet ki, hiszen a rendezetlen jelennek s jövőnek rendezetlen múlt felel meg” (Danto 1992, 123). A magyar irodalom teljesítménye ugyan kisebb, mint a franciáé, de elég gazdag ahhoz, hogy teljes áttekintését képtelenségnek nyilvánítsuk. Nemcsak a jelenlegi munka terjedelmi korlátai miatt, de azért is, mert értékei nem mindenki számára nyilvánvalóak, s ugyan melyikünk követelhetné magának a jogot, hogy pontosan kijelölje: mit érdemes megőrizni s mit nem. [...] Ungvárnémeti Tóth László kötetét sem sokan forgatták Weöres Sándor előtt. Előfordulhat, hogy valamely értelmező alkotásánál és szellemi neveltetésénél fogva mindenkinél alkalmasabb olyan művek értékeinek meglátására, amelyek mások számára jószerivel megközelíthetetlenek. Ezzel is indokolható, hogy e munka némely fejezete viszonylag kevésbé ismert művekre irányítja a figyelmet, s így óhatatlanul is ösztönözheti az örökölt értékrend (kánon) módosítását. [...]

Forrás: *A magyar irodalom története I.* Főszerkesztő: Szegedy-Maszák Mihály. Gondolat, 2008. 11–17. o.

1. Hasonlítsa össze a szöveg alapján a két magyar irodalomtörténetet!

	<i>A magyar irodalom története</i>	<i>A magyar irodalom történetei</i>
Mikor jelent meg a mű (évtizednyi pontossággal)?	1960-as évek (1964–66)	a 21. század első évtizede / 2008
Ki a főszerkesztő?	Sőtér István	Szegedy-Maszák Mihály
Mekkora a kiadvány terjedelme?	hatkötetes	háromkötetes
Milyen a viszonya a nemzetközi irodalomtudományhoz?	nem / kevéssé érvényesül	igen / sokféleképpen érvényesül
Hogyan viszonyul a fejlődés vagy változás problémájához?	fejlődés / egy célképzet	változás / több célképzet / nincs célképzet
Szerepel-e a műben Berzsenyi életművének értékelése?	igen / valószínűleg	nem / de lehetséges

Adható: 6, 5, 4, 3, 2, 1, 0 pont.

Csak a hibátlanul kitöltött sorért jár pont.

2. A bevezető szerzője szerint „összefüggő történetmondás többnyire csak egyetlen szerzőtől várható”. Nevezzen meg két olyan átfogó irodalomtörténeti művet, amely egyetlen szerzőtől származik! Magyar és világirodalmi áttekintésben egyaránt gondolkodhat.

A szerző neve:

A mű címe:

A szerző neve:

A mű címe:

Elvárható válaszok: Szerb Antal: *A világirodalom története*; Babits Mihály: *Az európai irodalom története*; Szerb Antal: *Magyar irodalomtörténet*; Horváth János: *A magyar irodalom fejlődéstörténete*

Lehetséges válaszok: pl. Nemeskürty István: *Diák, írj magyar éneket*; Nemeskürty István: *A magyar irodalom története*; Arany János: *A magyar irodalom története rövid kivonatban*; Toldy Ferenc: *A magyar nemzeti irodalom története*; Toldy Ferenc: *A magyar költészet története*; Pintér Jenő: *A magyar irodalom története*; Benedek Marcell: *Délsziget*; Grendel Lajos: *A modern magyar irodalom története*

Adható: 2, 1, 0 pont.

3. A magyar irodalom történeteiben olvasható tanulmányok évszámokhoz kötődnek. Rendelje a kiadványban szereplő évszámokhoz a szerzőt és a mű címét!

Évszám	A szerző neve	A mű címe
1651	Zrínyi Miklós	<i>Adriai tengernek Syrenaia</i>
1772	Bessenyei György	<i>Ágis tragédiája</i>
1846	Arany János	<i>Toldi</i>
1861	Madách Imre	<i>Az ember tragédiája</i>
1882	Mikszáth Kálmán	<i>A jó palócok</i>
1906	Ady Endre	<i>Új versek</i>
1912	Karinthy Frigyes	<i>Így írtok ti</i>
1932	Szabó Lőrinc	<i>Te meg a világ</i>
1946	Radnóti Miklós	<i>Tajtékos ég</i>
1992	Bodor Ádám	<i>Sinistra körzet</i>

A szerző neve (ábécérendben)	A mű címe (ábécérendben)
Ady Endre	<i>Adriai tengernek Syrenaia</i>
Arany János	<i>Ágis tragédiája</i>
Bessenyei György	<i>A jó palócok</i>
Bodor Ádám	<i>Az ember tragédiája</i>
Karinthy Frigyes	<i>Így írtok ti</i>
Madách Imre	<i>Sinistra körzet</i>
Mikszáth Kálmán	<i>Tajtékos ég</i>
Radnóti Miklós	<i>Te meg a világ</i>
Szabó Lőrinc	<i>Toldi</i>
Zrínyi Miklós	<i>Új versek</i>

Adható: 6, 5, 4, 3, 2, 1, 0 pont. Negatív pontszám nem adható.

Hibátlanul kitöltött táblázat 6 pont.

Minden rosszul megoldott sor -1 pont.

4. A szerző szerint „az avantgárd híveit a korábbi meghaladásának az igénye vezette”. Nevezze meg, melyik irányzat, izmus dokumentumából idéztünk!

A valóságban, kijelentem nektek, a múzeumok, könyvtárak és akadémiák (felesleges erőlködések temetői, megfeszített álmok kálváriái, megcsonkított lendületek iktatói...) mindennapos látogatása ugyanolyan káros, mint a becsvágyó akaratuktól és elméjüktől megrészegedett ifjak szülőinek szívós gyámkodása. A haldoklóknak, a betegeknek, az elzártaknak hadd maradjon csak ez; a megcsodált múlt talán balzsam az ő bajaikra, hiszen a jövő előlük el van rekesztve... De mi nem akarunk többet tudni a múlttól, mi, fiatal és erős [...]

Az irányzat neve: **futurizmus**

(F. T. Marinetti: A futurizmus kiáltványa – 1909)

A léleknek olyan zavartalan önműködése (tisztá automatizmus), melynek célja szóban, írásban vagy bármi más módon kifejezni a gondolkodás valódi működését. Tollba mondott gondolat, függetlenül az értelem bármiféle ellenőrzésétől, s minden esztétikai vagy erkölcsi törekvéstől.

Az irányzat neve: **szürrealizmus**

(A. Breton: A szürrealizmus első kiáltványa – 1923)

A „civilizáció” által megsemmisítve mi is érzünk magunkban egy végső erőt, melyet mégsem lehet elpusztítani; halálfélelmünkben erre támaszkodunk, ezt szegezzük varázsjelként a „civilizáció” ellen; bennünk élő ismeretlen varázsjelét, amelyben bízunk, hogy megment, a rabbá tett lélek jelét, amely ki akar törni börtönéből, minden szorongó lélek vészjelét: az [...] adja.

Az irányzat neve: **expresszionizmus**
(H. Bahr: Az expresszionizmus – 1916)

Adható: 3, 2, 1, 0 pont.
Elemenként 1-1 pont.

5. A szerző az egyoldalú kép kialakításától óvja az Ady-értékelőket.

- a) Ady-költészethez kapcsolt stílusirányzat: **szimbolizmus**
b) A stílusirányzat (mozgalom) 2 jellemzője: pl. politikamentesség; a költő korlátozott (társadalmi) szerepe; a líra önmagára utaltsága; többértelműség; zeneiség; a tiszta költészetre való törekvés; bölceleti jelleg; a fogalmi és a képi sík eltávolítása egymástól.
c) Az Ady-költészet két, ettől eltérő vonása: pl. politikum; váteszköltő; a lírai én fölnagyítása; a költészet társadalmi szerepe; a fogalmi és a képi sík olykor egyértelmű megfeleltetése; allegorikus-metonimikus versépítkezés (pl. *A vár fehér asszonya*).

Adható: 5, 4, 3, 2, 1, 0 pont.
Az a) részfeladatért adható: 1, 0 pont.
A b), illetve a c) részfeladatért adható: 2, 1, 0 pont.

6. A szöveg megfelelő helyének figyelembevételével értelmezze Mikszáth alábbi önvallomását! Legalább 3 lényegi elemet említsen!

„Még egyetlen regény rázott meg. *Raszkolnyikov* [Bűn és bűnbűdés] Dosztojevszkijtől. De azt már későn olvastam. Öreg fa voltam már akkor, aki nem nőhet másképp.”

- A szöveg szerint a mikszáthi epika nem értelmezhető a kor más prózaepikai törekvései alapján.
- A pozitívizmuson alapuló naturalizmus idegen a Mikszáth-művektől.
- A (stúdiumokon alapuló) bölceleti jelleg távol áll Mikszáthtól.
- A (Jókaitól, Dickenstől örökölt) anekdotikusság többnyire nem jellemzi a kor epikájának más meghatározó alkotóit.
- A mikszáthi elbeszélés mód közvetlensége ellentétben áll a szentelenséggel, a polifonikussággal, a kívülállással.
- A zárt kompozíció szemben áll a (folytatásos jellegből is fakadó) epizodikussággal.

Adható: 3, 2, 1, 0 pont.
Elemenként 1-1 pont.

1 – 2 = **alárendelői; alanyi**

2 – 3 = **alárendelői; minőségjelzős**

Adható: 4, 3, 2, 1, 0 pont.

A pontos megnevezésért adható 2-2 pont.

11. Adja meg az alábbi meghatározások szövegbeli megfelelőjét!

a) Adott korszakban elfogadott általános tudományos tételek együttese: **paradigma**

b) A jelenségeket a szerkezet, a rendszer felől kiindulva formális elemzéssel leíró módszer, tudományelméleti irányzat: **strukturizmus**

c) Irányadó mérték, szabály, kötelező minta: **kánon**

Adható: 3, 2, 1, 0 pont.

A SZÖVEGALKOTÁSI FELADATOK ÉRTÉKELÉSÉNEK ELVEI

1. A szövegalkotási feladatok értékelése a teljesítménytartományokban közölt kritériumok, valamint az adott feladathoz tartozó lehetséges tartalmi elemek figyelembevételével történik. Ha a vizsgázó egyáltalán nem oldott meg egy vagy több szövegalkotási feladatot, az adott feladat(ok)ra kapott pontszáma: 0.
2. A teljesítménytartományokon belül az értékelő dönt az elért pontszámról.
3. A lehetséges tartalmi elemek felsorolása nem jelenti azt, hogy a helyes feladatmegoldásban valamennyi elemnek szerepelnie kell. A lehetséges tartalmi elemekben adott választól eltérő minden jó megoldást értékelni kell.
4. Az értékelő tanár a dolgozatban jelöli a szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibákat. A helyesírási hibapontok megállapításához a nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor és a szövegalkotási feladatok megoldásait együttesen kell figyelembe venni.
5. A jelölésben, valamint a helyesírási hibák pontozásában a mellékletben közöltek kell alkalmazni.

EGY MŰ ÉRTELMEZÉSE

Elérhető: 25 pont

	tartalom	szerkezet	stílus, nyelv
25-20 pont	- a témátartás igényesen megvalósul - meggyőző nyelvi, irodalmi tudás - ítélőképesség - kifejtett és lényegi állítások - meggyőző érvek	- világos gondolatmenet - logikus és jól tagolt felépítés - a globális és a lineáris kohézió egyaránt megvalósul	- egyértelmű - gördülékeny (<i>pl. választékos szóhasználat, pontos mondatszerkesztés</i>) - a feladatnak megfelelő nyelvi regiszter
19-10 pont	- a témátartás tulajdonképpen megvalósul - nem eléggé meggyőző nyelvi, irodalmi tudás - az állításokat nem kellően alátámasztó példák, érvek	- tévesztés a szerkezeti egységek arányában - logikai hiányok	- a szókinccs nem elég árnyalt - kisebb mondatszerkesztési hibák - nyelvi-nyelvtani hibák (<i>pl. egyeztetés, vonzat</i>)

9-1 pont	- a témataratás nem elég igényes (pl. általánosságok, önisméltés, tévedések)	- a főbb gondolatok nem különülnek el egymástól (pl. összefüggésbeli hiányosságok) - kirívóan rövid terjedelem	- szegényes szókincs - igénytelen mondathasználat - a hangvétel nem megfelelő (pl. élőbeszédszerű pongyolaságok) - gyakori nyelvi-nyelvtani hiba

Egy mű értelmezése

Mutassa be Karinthy Frigyes költeményét a Kosztolányi-költészet paródiájaként, a paródia műfaji sajátosságainak figyelembevételével!

Karinthy Frigyes: *Így írtok ti* (részlet)

Egy lehetséges „eredeti”

Trombolányi Dezső
„A szegény kis trombitás szimbolista klapoc nyöszörgései” című ciklusból

Kosztolányi Dezső: *A szegény kisgyermek panasza* (részlet)

I.

Mint aki a sínek közé esett...

Mint aki halkán belelépett,
És jönnek távol, ferde illatok
Mint kósza lányok és hideg cselédek
Kiknek bús kontyán angyal andalog
Mint aki halkán belelépett.
Mint aki halkán belelépett,
Valamibe... s most tüszköl s fintorog;
Mint trombiták és roppant trombonok*
S a holdvilágnál szédelegve ferdül
Nehéz boroktól és aranyló sertül
Ugy lépek vissza mostan életembe
Mint kisfiu, ki csendes, csitri, csempe
S látok barnát, kókuszot, koporsót, képet –
Mint aki halkán belelépett.
(1912)

És általérzi tűnő életét,
míg zúgva kattog a forró kerék,
cikázva lobban sok-sok ferde kép
és lát, ahogy nem látott sose még:

Mint aki a sínek közé esett...
a végtelent, a távol életet
búcsúztatom, mert messze mese lett,
mint aki a sínek közé esett:

Mint aki a sínek közé esett --
vad panoráma, rémes élvezet --
sínek között és kerekék között,
a bús idő robog fejem fölött
és a halál távolba mennydörög,
egy percre megfogom, ami örök,
lepkéket, álmod, rémest, édeset:

Mint aki a sínek közé esett.
(1910)

Forrás: Karinthy Frigyes: *Így írtok ti. Irodalmi karikatúrák*. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Rt. 1912-es első eredeti kiadás alapján kiadta a Háttér Kiadó. Budapest, 1999.

Kosztolányi Dezső: *A szegény kisgyermek panasza* (részlet). Irodalmi szöveggyűjtemény érettségizőknek. Helikon Kiadó, Budapest, 1996. 249.

* trombon: harsona

Lehetséges válaszelemek:

- *A szegény kis trombitás...* szabályos paródia, egyértelműen utal a *Mint aki a sínek közé esett...* (*A szegény kisgyermek panasza*) kezdetű alkotásra;
- formai, verstani szempontból imitálja az eredeti versnyelvet, de a beszéd tárgy „alantas”, köznap, innen ered a komikus hatás;
- legjellemzőbb alakzata a körülírás; nem mondja ki a voltaképpeni profán „tárgy” nevét, de körülírással egyértelművé teszi;
- a szimbolizmusra jellemző szinesztéziák használata (pl. „*távol, ferde illatok*”);
- a szecesszióra jellemző dekorativitás példái (*aranyló, holdvilág*);
- szecessziós szómágia, csengő-bongó rímelés, belső rímek (pl. *csendes-csempe*);
- a ritmus és rímelés: a jelentés és a köznyelvi használat (gyakorta az érthetőség) rovására érvényesül;
- vonzódás a szokatlanhoz, a furcsa hangzáshoz, a ritka szavakhoz (pl. *trombonok*);
- zeneiség formai és jelentéstani szinten (pl. hangszerek); alliteráció (pl. „*kókuszt, koporsót, képet*”);
- a paródia egyetlen hasonlatra épül;
- a Kosztolányira jellemző motívumok és szóhasználat (*koporsó, kép, aranyló*).

REFLEKTÁLÁS EGY JELENSÉGRE**Elérhető: 20 pont**

	tartalom	szerkezet	stílus, nyelv
20-15 pont	- a témához tartozó ismeretek alkalmazása - ítélőképesség, kritikai gondolkodás megnyilvánulása - személyes álláspont megfogalmazása - kifejtett állítások - releváns, a feladat elvárásainak megfelelő példák, hivatkozások - helytálló, meggyőző érvek	- világos, átgondolt, meggyőző gondolatmenet - logikus és jól tagolt felépítés - a globális és a lineáris kohézió egyaránt megvalósul	- egyértelmű - gördülékeny (pl. <i>választékos és szabatos szóhasználat, pontos mondat szerkesztés</i>) - a feladatnak megfelelő nyelvi regiszter
14-10 pont	- a témához tartozó ismeretek nem kellő mélységűek vagy alaposak - a személyes álláspont hiányzik - az érvek nem mindig támasztják alá kellő mértékben az állításokat - előfordulnak felületes kijelentések	- a gondolatok közötti összefüggés nem mindig világos - szerkezeti aránytalanság (pl. <i>fontos dolgok elválasztása lényegtelenebbtől</i>)	- a szókincs nem elég árnyalt - kisebb mondat szerkesztési hibák - helyenként nyelvi-nyelvtani hibák (pl. <i>egyeztetés, vonzat</i>)

9-1 pont	- általánosságok - ismétlések - tárgyi tévedések - kevéssé meggyőző állítások, példák, érvek - önálló vélemény hiánya vagy felületessége - az író „elvész” a dolgozatban	- a főbb gondolatok nem különülnek el egymástól (pl. összefüggésbeli hiányosságok) - homályosság a részek összefüggésében - kirívóan rövid terjedelem	- szegényes szókincs - igénytelen mondathasználat (pl. <i>dagályos, túl egyszerű, azonos szerkezetű</i>) - a hangvétel nem megfelelő (pl. <i>előbeszédyszerű pongyolaságok</i>) - gyakori nyelvi-nyelvtani hiba

Reflektálás egy jelenségre

A Magyar Televízió egy 2005-ös irodalmi show-műsorában ismertette, melyik tizenkét regényt kapta a legtöbb szavazatot *A Nagy Könyv* TOP 100-as listájáról*. Az olvasói-nézői választásokból összeálló 12 kedvenc mű (a szerzők szerinti ábécérendben):

Mihail Bulgakov: *A Mester és Margarita*
 Fekete István: *Tüskevár*
 G. García Márquez: *Száz év magány*
 Gárdonyi Géza: *Egri csillagok*
 Jókai Mór: *Az arany ember*
 A. A. Milne: *Micimackó*
 Molnár Ferenc: *A Pál utcai fiúk*
 George Orwell: *1984*
 J. K. Rowling: *Harry Potter és a bölcsek köve*
 Antoine de Saint-Exupéry: *A kis herceg*
 Szabó Magda: *Abigél*
 J. R. R. Tolkien: *A Gyűrűk Ura*

Ön szerint mit mér egy ilyen lista? Tükrözi, tükrözheti-e a magyar lakosság tényleges olvasói érdeklődését? Fejtse ki véleményét!

Lehetséges tartalmi elemek:

- *A Nagy Könyv* multimédiás program felhívó erejű: az olvasásra, illetve a valaha olvasottak felidézésére ösztönöz;
- a program televíziós műsora iránti érdeklődés nem feltétlenül esik egybe a szépirodalmat (rendszeresen) olvasók körével;
- a lista szavazás eredménye, tehát a válaszadók aktivitásán is múlik a regények rangsora;
- a szavazás maga más kulturális szokásokkal is összefügg (pl. könyvtárlátogatás, telefon- és internethasználat, televíziózás, részvételi aktivitás);
- az adott szavazóközönség a listán szereplő műveket a kulturális kánon részének tekinti;
- a listáról nem dönthető el, hogy milyen mértékben, arányban mutatja az aktív olvasói „kánont” vagy az irodalmi emlékezetet;
- a válaszadók közössége nem feltétlenül reprezentálja a szépirodalmat olvasók teljes körét;

* TOP 100-as lista: a legtöbb szavazatot kapott 100 regény listája.

- nem dönthető el, hogy a lista a művek olvasottságát vagy a műcímek ismertségét méri;
- a lista összetételében feltehetően szerepet játszó tényező a filmes adaptáció;
- a filmes adaptáció igen széles közönségréteghez tudja eljuttatni a művek cselekményelemeit, szereplőit, főbb motívumait (pl. a Jókai-adaptációk, az *Egri csillagok*, az *Abigél*, *Harry Potter*, *A Gyűrűk Ura*);
- az adaptáció másodlagos ismertség; eldönthetetlen, hogy áll-e mögötte tényleges olvasói élmény;
- a filmek révén is lehet egy-egy irodalmi mű az élő, közös kultúra és emlékezet része;
- a lista nem mutatja (nem is mutathatja) az olvasói élmények eredetét, forrását; nem tudjuk meg a listára kerülés indokait;
- a „kedvenc regény” felhívás arra is ösztönözhet, hogy egy korábbi (pl. gyermekkori, iskolai, ifjúkori) nagyhatású olvasói élményt nevezzen meg a szavazó;
- az iskolai olvasmányok hatása túl is léphet az iskoláskori, korosztályi élményen;
- a lista összetétele utalhat az olvasástól (is) várt „mesevágyra”;
- minden választás szelektív, így a lista nem tükrözheti a teljes magyar lakosság olvasói érdeklődését, regényolvasási preferenciáit;
- egy népszerűségi lista (a 12 kedvenc mű) összetétele nem lehet egységes szempontrendszerű;
- a népszerűségi lista célja nem egy új irodalmi kánon összeállítása;
- a lista összetételéből levonható lehetséges következtetések: pl. a magyar irodalmi művek inkább a 19. és 20. század első felének művei, a világirodalom talán jobban tükrözi a jelenbeli olvasói elvárásokat.

GYAKORLATI ÍRÁSBELISÉG

Elérhető: 15 pont

	tartalom	szerkezet	stílus, nyelv
15–11 pont	- megfelel a feladat által megkívánt kommunikációs helyzetnek - meggyőző, hiteles, életszerű - gondolatgazdag, ötletes	- megfelel az adott szövegfajta, műfaj normáinak	- megfelel az adott szövegfajta, műfaj normáinak
10–5 pont	- lényegében megfelel a feladat által megkívánt kommunikációs helyzetnek - az érvek, indoklások nem eléggé meggyőzőek	- az adott műfajnak megfelelő, de a normákból 1-2 elem nem teljesül - nincs félreértésre okot adó hiba	- az adott műfajnak megfelelő, de a normákból 1-2 elem nem teljesül
4–1 pont	- nem elégséges tartalmi indoklás (pl. <i>szegényes, nem életszerű</i>)	- formai hiba miatt nem alkalmas a kívánt cél elérésére (pl. <i>műfajtévesztés</i>)	- nyelvi-stiláris hiba miatt nem alkalmas a kívánt cél elérésére (pl. <i>tévedés a regiszter választásában</i>)

Gyakorlati írásbeliség

Részlet egy gimnázium házirendjéből:

„Tartósan kiemelkedő tanulmányi és közösségi teljesítményt nyújtó tanuló elismerése céljából az alábbi kitüntetés adható a tantestület döntése alapján:

Az Év Diákja-díj – több éves kimagasló tanulmányi és közösségi munkáért és példamutató emberi magatartásért (kaphatja: évente 1 végzős tanuló).

A díjra az iskola bármely diákja tehet javaslatot. A díjra javasolt nevét – részletes indoklással – március 31-ig kell benyújtani az iskola igazgatójának.”

Írjon 10–12 mondat terjedelmű hivatalos ajánló szöveget az igazgatónak, amelyben egy olyan diákot javasol kitüntetésre, aki ön szerint arra érdemes! Az ajánlásban ne szerepeltessen valós személy- és intézményneveket!

Tartalmi elemek:

Az ajánlás

- térjen ki mindhárom szempontra:
tanulmányi munka, közösségi munka, magatartás
- érdeemben indokolja a javaslatot.

Formai, nyelvi követelmények:

- megszólítás (igazgató)
- a díjra javasolt megnevezése, esetleg osztálya
- indoklás
- dátum (március 31. előtti)
- aláírás
- a műfajnak megfelelő választékosság
- bekezdésekre tagolás

MELLÉKLET

A szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibák jelölése

- Hiányzó bekezdés jele: fordított z-betű.
- Fölösleges bekezdés (álbekezdés): jele
- Szövegbeli hiány jele: √
- Egyéb szövegalkotási hiba jele: -----
- Tartalmi hiba: _____
- Szórend, mondatrend, a bekezdések sorrendje: 1. 2. 3.
- Logikai hiba, ugrás a mondatok (tagmondatok) között: †→
- Logikai hiba, ugrás a bekezdések (a szöveg nagyobb egységei) között: ↕
- Logikai vagy nyelvi ellentmondás: ↔
- A nyelvhasználati hibák jelölése: ~~~~~
- Egybeírás jele: ⊔
- Különírás jele: ⊘

A helyesírási hibák jelölési formái: durva hiba: 3 vonalas aláhúzás, súlyos hiba: 2 vonalas aláhúzás, egyéb hiba: 1 vonalas aláhúzás. Vagy: a hibapont száma a margón a hibával egy sorban, a hiba bekarikázva.

Az íráskép értékelése

Teljesítményszintek

- Az íráskép rendezett, olvasható: nincs levonás.
- Az íráskép rendezetlen: –1 pont.
- Pongyola ékezethasználát: –1 pont
- Az íráskép helyenként nehezen olvasható, általában rendezetlen: –2 pont.
- Az íráskép zömében alig olvasható és/vagy értelemzavaróan rendezetlen: –3 pont.

A helyesírási típushibák pontozása

Durva hiba (3 pont)

1. a mássalhangzók időtartamának hibás jelölése közhasználatú szavakban
2. az összeolvadás, a részleges hasonulás, az írásban jelöletlen teljes hasonulás és a kiesés hibás írásmódja
3. kis- és nagy kezdőbetű tévesztése közhasználatú tulajdonnevek (pl. *Magyar Tudományos Akadémia, Természet Világa*), melléknévek és egyelemű tulajdonnévből képzett melléknév (pl. *francia, balatoni, adys*) esetében
4. igekötős igék hibás egybe-, illetve különírása
5. tagadószó egybeírása az igével, tagadott szóval, tagadott kifejezéssel
6. az *ly - j* tévesztése közhasználatú szótöbben és toldalékban, az *ly - j* hiánya vagy kiejtés szerinti jelölése
7. felszólító módú igealakok hibái

Súlyos hiba (2 pont)

1. közhasználatú szavak/összetett szavak különírása, illetve szókapcsolatok egybeírása
2. közhasználatú szavak elválasztása
3. magánhangzók időtartamának tévesztése közhasználatú szavakban és toldalékokban
4. mondatkezdő nagybetű tévesztése

Egyéb hiba (1 pont)

1. nem közhasználatú szavak durva és súlyos hibái
  2. köznevek kezdőbetűjének tévesztése (pl. *világháború*)
  3. kezdőbetű tévesztése több elemből álló tulajdonnévből képzett melléknév esetében (pl. *Nagy-New York-i, budapest – bécsi, Csokonai Vitéz Mihály-os*)
  4. betűtévesztés
-

Központozási hiba (összesen maximum 5 pont – a hibák típusától és mennyiségétől függően)

1. mondatzáró írásjelek; tagmondatok közötti írásjelek; mondatrészek közötti írásjelek hiánya vagy téves jelölése (5-6 hiba 1 pont levonás)
2. egyéb írásjelek hiánya vagy téves jelölése (5-6 hiba 1 pont levonás)

A helyesírási hibapontok kiszámítása

Fontos, hogy a helyesírási hibák jelölése tájékoztasson a hibák minősítéséről is.

Ismétlődő hibáért minden hibatípusban csak egyszer számítható hibapont. Csak az ugyanabban a szóban (szótóban vagy toldalékban) elkövetett megegyező hiba és a központozási hibatípus számít ismétlődő hibának.

A közhasználatú szó fogalma bizonyos fokig környezet- és műveltségfüggő. Megítélésében meghatározóak a középiskolai tanulmányok, ugyanakkor a vizsgatárgy fogalomkincese közhasználatúnak tekintendő (pl. *metafora*).

A nyelvhelyességi hiba nem helyesírási hiba.

Az idézetekben elkövetett helyesírási hibákat ugyanúgy durva, súlyos és egyéb hibatípusba sorolja a tanár, ha a vizsgázónak volt lehetősége az idézet szövegének ellenőrzésére. Ha a vizsgázó emlékezetből idéz, és esetleg téved, hibáit az egyéb hibák közé kell sorolni. A költői–írói helyesírás átvétele a tanuló saját szövegében nem hiba, ha az idézet jelölt, szó szerinti; amennyiben jelöletlen és/vagy tartalmi idézet, akkor a hibának megfelelő pontszámot kell levonni.

A helyesírási hibákat a szövegértési és a szövegalkotási feladatokban együttesen kell figyelembe venni.

A vizsgázó összpontszámából maximum 15 vizsgapontot lehet levonni. (Tehát 31 vagy annál több hibapont esetén is értelemszerűen 15 vizsgapontot.) A helyesírási hibapontok átszámítása vizsgaponttá a következő módon történik:

Hibapont	Levonás
1–2	0
3–4	1
5–6	2
7–8	3
9–10	4
11–12	5
13–14	6
15–16	7
17–18	8
19–20	9
21–22	10
23–24	11
25–26	12
27–28	13
29–30	14
31–	15